

**ЛЕКЦІЯ ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ АТМОСФЕРИ СПІВПРАЦІ
ВИКЛАДАЧІВ ЗІ СЛУХАЧАМИ КУРСОВОГО ПІДВИЩЕННЯ
КВАЛІФІКАЦІЇ**

Меленець Л. І.

Україна, м. Київ, Київський університет імені Бориса Грінченка

Інститут післядипломної педагогічної освіти

Ринок праці у ХХІ столітті вимагає від працівника не лише глибоких теоретичних знань, а й здатності самостійно застосовувати їх у постійно змінюваних життєвих ситуаціях, переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян [5]. Необхідність кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти України зумовлюють активний пошук шляхів і засобів вивчення кваліфікації педагогічних кадрів. У непростих економічних і соціокультурних умовах здійснюється як в межах мегаполісу, так і в сільській місцевості модернізація мережі дошкільних навчальних закладів для забезпечення доступності та якості дошкільної освіти. Відновлення процесу функціонування дошкільних навчальних закладів, будівництва нових закладів різних форм власності потребує поліпшення діяльності інститутів післядипломної педагогічної освіти та структурних підрозділів, на базі яких здійснюються підвищення кваліфікації кадрів, що покликані надавати освіту найменшим громадянам суспільства.

Актуальність обраної теми пояснюється, з одного боку, підвищенням ефективності та якості навчання дорослих, а з другого – урахування особливостей співпраці викладачів із педагогами дошкільних навчальних закладів, які стають слухачами курсового підвищення кваліфікації, як правило, раз на п'ять років. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» (2014) система забезпечення вищими навчальними закладами якості освітньої діяльності передбачає здійснення таких процедур і заходів, як забезпечення

підвищення кваліфікації педагогічних працівників та забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу [7].

Концепцію створення інноваційної технології вузівського навчання, що побудована за принципами модульно-тьюторської системи викладено Алексюком А. М. [1]. Сучасні технології, форми і методи навчання у вищій школі, мету, предмет, цілі педагогічного процесу, основні категорії, закономірності, принципи та організацію навчального процесу у вищій школі розкрито Вітвицькою С. С. [2], Галузинським В. М., Євтухом М. Б. [3], Кремінем В. Г. [4], Ортинським В. Л. [6] та іншими науковцями.

Серед основних завдань вищого навчального є провадження на високому рівні освітньої діяльності закладу (ст. 26 Закону України «Про вищу освіту»), організація та забезпечення творчої діяльності учасників освітнього процесу шляхом комплексного проведення навчальної, методичної, наукової, організаційної роботи науково-педагогічними та педагогічними працівниками з метою виконання замовлення на вивчення кваліфікації фахівців з дошкільної освіти зі ступенем сформованості у кожного з них визначених компетентностей, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах.

Відповідно до ст. 50 Закону України «Про вищу освіту» (2014) освітній процес у вищих навчальних закладах здійснюється за такими формами: 1) навчальні заняття; 2) самостійна робота; 3) практична підготовка; 4) контрольні заходи, основними видами навчальних занять у вищих навчальних закладах є: 1) лекція; 2) лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття; 3) консультація [7].

Виходячи з вищезазначеного, зацентруємо увагу на одному із видів проведення занять в Інституті післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка – лекціях, що є елементом курсу навчання слухачів, в основу яких покладено ідею суб'єкт-суб'єктної співпраці,

стимулювання активної пізнавальної діяльності тих, хто навчається, в ході яких практики і науковці спільними зусиллями роблять свій унікальний внесок у справу поліпшення якості столичної дошкільної освіти.

За способом викладу навчального матеріалу викладачі кафедри методики та психології дошкільної і початкової освіти проводять такі види лекції – проблемні лекції, лекції-візуалізації, бінарні лекції, лекції-дискусії, лекції із задалегідь запланованими помилками, лекції-прес-конференції, лекції-консультації, тьюторські лекції-консультації, лекції з розбором конкретних ситуацій; лекції із застосуванням техніки зворотного зв'язку (використання технології дистанційного навчання).

Проблемні лекції сприяють розвитку теоретичного мислення, пізнавального інтересу до предмета, забезпечують професійну мотивацію, корпоративність [1]. Викладач, вибирає проблемну ситуацію із запропонованих слухачами, в умові якої є суперечності, які потрібно знайти і розв'язати, спонукає вихователів до пошуків шляхів вирішення проблеми.

Бінарна лекція (лат. *binarius* – складається з двох частин) є продовженням і розвитком проблемного викладу матеріалу в діалозі вже двох викладачів. Підготовка бінарної лекції передбачає попереднє обговорення теоретичних питань її учасниками, володіння розвинутими комунікативними вміннями [1]. Моделюються реальні психолого-педагогічні ситуації обговорення як теоретичних, так і практичних питань двома спеціалістами. Викладачі інколи використовують такі лекції в парі з практиком. Перевагами таких лекцій є актуалізація наявних у слухачів умінь вести діалог, переконувати, дослухатися до думки інших, імпровізувати, порівнювати різні точки зору, приймати якусь з них чи формувати власну. На таких лекціях виховується культура дискусії, вміння вести діалог сучасного пошуку і приймати рішення.

Лекція із задалегідь запланованими помилками виконує стимулюючу, контрольну, діагностичну функції і передбачає визначену кількість типових помилок змістового чи методичного характеру, список яких викладач дає

слухачам на початку лекції з установкою фіксування цих помилок на полях конспекту впродовж лекції. На розбір помилок викладач відводить 10-15 хв.

Найбільш простою формою активного залучення слухачів до навчального процесу вважаємо лекцію-бесіду або діалог з аудиторією, лекцію-дискусію. Перевага безпосереднього контакту викладача з аудиторією полягає у тому, що така атмосфера дозволяє прикути увагу слухачів до найбільш важливих питань з теми, визначити зміст і темп викладу навчального матеріалу з урахуванням особливостей аудиторії (зважаємо на вік та досвід). В лекції-дискусії викладач не тільки використовує відповіді слухачів на його питання, а й організовує вільний обмін думками в інтервалах між логічними розділами.

На курсах для педагогічних кадрів дошкільних навчальних закладів широко практикується проведення лекцій-прес-конференцій. Викладач протягом п'яти хвилин пропонує слухачам письмово поставити йому запитання з названої ним теми. Допоміжним обладнанням є різнокольорові стікери, що кріпляться на фліпчарт чи аудиторну дошку. Під час короткотривалого перегляду фільму, анімації, відео YouTube, прослуховування музики викладач групує запитання з метою поєднання їх у зв'язний текст.

Одним із способів активізації навчально-пізнавальної діяльності слухачів є лекція з розбором конкретних ситуацій. Вона є дискусією, однак для обговорення викладач ставить не питання, а наводить конкретну ситуацію.

Лекція із застосуванням техніки зворотного зв'язку є частиною навчального процесу в дистанційному форматі. Лектор має можливість отримати інформацію про реакцію аудиторії на поставлені питання за допомогою технічних засобів в режимі онлайн.

Лекція-консультація та тьюторська лекція проводиться на початку курсів та з тем з практичною спрямованістю. Лектор викладає основні аспекти, а потім слухачі задають питання. У кінці лекції викладач підбиває підсумки.

Маючи в арсеналі інформаційно-технічні засоби, викладачі кафедри широко використовують можливості реалізації принципу наочності в лекціях-

візуалізаціях (лат. *visualis* – зоровий). Демонстраційно-презентаційні матеріали на таких лекціях використовуються викладачами як носії змістовної інформації. Суб'єкт-суб'єктне спілкування зводиться до вільного, розгорнутого коментування підготованих матеріалів, якість якого залежить від майстерності й стилю спілкування викладача з аудиторією. Сучасна освіта повинна мати відкриті освітні ресурси – це навчальні або наукові ресурси, онлайн курси, що розміщені у вільному доступі для вільного використання або переробки. Відкриті освітні ресурси, до яких можна віднести навчальні курси, окремі матеріали або модулі курсу, посібники, навчальне відео, програмне забезпечення та інші засоби, матеріали або технології розміщені на сайтах та Інституційному репозиторії Університету. Використання відкритих освітніх ресурсів на лекціях підвищує активність учасників навчального процесу та створює ефективне навчальне середовище, розвиває компетенції викладачів при підготовці навчальних матеріалів та проведенні навчального процесу.

На лекції лектор виконує стандартні функції – організаторські, інформаційні, трансформаційні, орієнтовно регуляторні, мобілізувальні та ін. Крім того, можуть бути й специфічні завдання – демонстрація власного досвіду, визначення ефективності лекційної майстерності, самовдосконалення. Завершуються лекції, як правило, фразою “Дякую за співпрацю” і оплесками.

Однак, яку б форму не вибрав викладач для створення атмосфери співпраці зі слухачами, які мають освіту і досвід, він дотримує певні вимоги до проведення лекцій: виявляє уважне, позитивне ставлення до слухачів; спонукає до спільного міркування; застосовує сучасні наукові активні методи навчання; доказовість, аргументованість викладу основних положень; логічність, послідовність, системність висвітлення змісту навчальної інформації; доступність, ясність, чіткість пояснення, інтерпретації наукових положень; вносить у зміст актуальні соціально-моральні проблеми; застосовує аудіовізуальні засоби, дидактичні матеріали.

Цілком погоджуємося з думкою науковців: позитивні аспекти лекції будуть підсилені, а слабкі зменшені за умови, якщо викладач взаємодіє, спілкується зі слухачами як рівноправними партнерами, суб'єктами спільної навчально-пізнавальної діяльності; стимулює активність педагогів, розвиток їхнього критичного, творчого мислення постановкою проблемних питань, залученням їх до дискусії, діалогу, висловлювання власних міркувань; регулює увагу слухачів, спонукає їх до стеження за власною думкою; не критикує судження слухачів, а лише здійснює відгук на їхні міркування, спирається на них під час викладу змісту; перевіряє рівень розуміння, осмислення ними навчальної інформації; висловлює власні погляди, виявляє своє захоплення вибраною темою; постійно здійснює зворотний зв'язок, стежить за динамікою емоцій слухачів; дотримує, на наш погляд, основного принципу навчання – принципу пріоритетності людини.

Література:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України : Історія. Теорія [Текст] : Підруч. для студ. / А. М. Алексюк; Міжнар. фонд "Відродження". – К. : Либідь, 1998. – 558 с. – (Прогр. "Трансформація гуманіт. освіти в Україні"). – Бібліогр. : 333 назв. – укр.
2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи [Текст]. Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
3. Галузинський В. М. Педагогіка : теорія та історія [Текст] : навч. посібник / В. М. Галузинський, М. Б. Євтух. – К., 1995. – 237 с.
4. Кремінь В. Г. (ред.) Педагогіка вищої школи [Текст]. К. : Педагогічна думка. – 2008. – 256 с.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> - Назва з екрана.
6. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи [Текст]. Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
7. Про вищу освіту. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> - Назва з екрана.